



#Oyunu Değiştiriyoruz

Paris Yaz Olimpiyatları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Bezen Balamir Coşkun
Zeynepnaz Coşkun

Temmuz ayının son haftasında başlayan Yaz Olimpiyatları ve Ağustos'un 28'inde başlayan Paralimpik Olimpiyatlar gündemin ağırlığından bunalanlar için tatlı bir soluklanma fırsatı sundu. Modern Olimpiyat Oyunları fikrinin 1894 yılında Paris'te şekillendiği ve Paris'te düzenlenen ikinci Olimpiyat Oyunları'nın kadın sporcuların katıldığı ilk Olimpiyatlar olduğu düşünüldüğünde Paris'in Olimpiyat Oyunları tarihine referansla sembolik bir seçim olduğu söylenebilir. Bunun ötesinde Paris Olimpiyatlarını bizler için ilginç kılan bir diğer nokta bu seneki Olimpiyatların toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı ve cinsiyet eşitliği vurgusunun her fırsatta yapıldığı bir spor organizasyonu olması.

1900 yılında Paris'te düzenlenen Olimpiyatlardaki kadın atletler toplam atlet sayısının yüzde 2.2'sini oluştururken bu oran günümüze kadar artarak en son Paris 2024'te yüzde 50'ye ulaştı. Bu oran Olimpiyat tarihinde en yüksek kadın sporcu katılımının olduğu Tokyo Olimpiyatlarında yüzde 48'de kalmıştı. Böylece Paris'te Olimpiyat tarihinde ilk kez, sahalarda tam bir cinsiyet eşitliği gerçekleşti. Kadın sporcu sayısının erkeklerle eşitlenmesi dışında Paris'te 32 spordan 28'i tamamen cinsiyet eşitliğini gözetken spor dalları olması ve Paris 2024 takviminde 152 kadın etkinliği, 157 erkek etkinliği ve 20 karma etkinliğinin yer alması madalya dağılımını da kadın ve erkek sporcular için daha eşitlikçi bir şekilde olmasına yol açtı.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Olimpiyat Oyunları'nda kadınların görünürlüğünü artırmak için uzun süredir bir dizi önemli adım atmakta. Örneğin, Tokyo 2020'den bu yana, her takımın Açılış Töreni'nde bir kadın ve bir erkek sporcunun bayrağını birlikte taşıması teşvik ediliyor. Bu prensibe uygun olarak, Paris'te Açılış Töreni'nde Türk bayrağını Busenaz Sürmeli ve Mete Gazoz taşıdı.

Ayrıca, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tüm Milli Olimpiyat Komitelerini delegasyonlarında en az bir kadın ve bir erkek sporcu bulundurmaya teşvik ediyor. Milli Olimpiyat Komitelerinin hemen hepsinde de kadın sporcu bulunuyor. Türkiye Paris'e 18 spor dalında 102 sporcuyla gitti ve kafiyeledeki kadın sayısı (54) erkek sporculardan (48) fazla idi. Türkiye Olimpiyat kafiyesinde en fazla kadın sporcunun yarıştığı spor dalı voleybol olurken erkeklerde 10 atlele atletizm en fazla erkek sporcunun katıldığı spor dalı oldu. Paralimpik Olimpiyatlarda ise Türkiye kafiyesindeki 94 sporcunun 48'i kadındı. Türkiye'nin Olimpiyat Oyunlarında kazandığı 8 madalyanın 5'ini kadınlar kazanırken, atıcılık 10 metre havallı tabanca karışık kategorisinde Yusuf Dikeç ve Şevval İlayda Tarhan'dan kurulu takım kazandı. Paralimpik Olimpiyatlarda ise Türkiye Olimpiyat Takımının kazandığı 28 madalyanın 17'sini kadın sporcular kazandı.

Olimpiyatlar sadece oyunlara katılan kadın sporcu sayısı ile değil Olimpiyat Oyunlarını yayınlayan yayın kuruluşlarının gönderdiği kadın yorumcular ve kadın sporcuların katıldığı oyunlara gösterilen ilgi bakımından da oyunu değıştirdi. Paris 2024 Olimpiyat Yayın Hizmetleri tarafından yaklaşık 35 kadın yorumcu işe alındı ve böylece kadın yorumcuların oranı neredeyse yüzde 40'a çıktı. Bu, Tokyo 2020 ile karşılaştırıldığında yaklaşık yüzde 80, Rio 2016 ile karşılaştırıldığında ise yüzde 200'ün üzerinde bir artışa işaret ediyor.

Olimpiyatlarda daha fazla kadın sporcu yer almasının bir diğer olumlu katkısı Olimpiyat Oyunları sırasında sosyal medyada yapılan paylaşımlar sayesinde kadın sporcuların başarılarının ve bu başarıların ardındaki hayat hikayelerinin genç kadınlar için ilham kaynağı olması. Özellikle dünya çapında zorla yerinden edilmiş 100 milyondan fazla insanı temsil eden ve 37 sporcudan oluşan mülteci Olimpiyat takımında yer alan kadınlar dünyanın dört bir yanına yayılmış mülteci statüsündeki kız çocukları için rol model oluyor ve mültecilerle ilgili yaygın önyargıların değışmesi için önemli bir adım daha atılıyor. 100 Milyon için etiketiyle olimpiyatlarda mücadele eden Mülteci Takımı'nın ilk madalyasını kadın boksör Cindy Ngamba getirdi. Zakia Khudadadi ise para tekvando dalında bronz madalya kazanarak Paralimpik Mülteci Takımının ilk madalyasını getirdi.

Rol model olmanın dışında kadın sporcular Olimpiyat Oyunları sırasında verdikleri mesajlarla da yaşadıkları toplumların karşı karşıya kaldığı sorunlara dikkat çektiler. Afgan Break-dansçı Manizha Talash'ın gösterisi sırasında "Afgan Kadınlara Özgürlük" yazan bir pankartı dans rutinine eklemesi, Filistinli sporcuların Filistin bayrağı ve kefiyelerle açılış törenine katılmaları, Olimpiyatlarda Ukrayna'nın ilk madalyasını alan Olga Kharlan'ın madalyasını Rusya ile yapılan savaşta hayatını kaybeden Ukraynalı sporculara ithaf etmesi buna örnek olarak verilebilir.

Fakat Paris olimpiyatları katılan bütün kadın sporcular için olumlu geçmedi. Cezayir Olimpiyat Takımında yer alan ve kadın boks kategorisinde altın madalyayı kazanan Imane Khelif hem anaakım uluslararası medyanın hem de sosyal medya kullanıcılarının saldırılarının hedefi oldu. Bu linç, Khelif'in İtalyan boksör Angela Carnini'yi yenmesi üzerine başladı. Carnini, Khelif'e karşı sadece 46 saniye dayanabildi ve maçtan çekildi. Maç sonrasında verdiği röportaj sırasında gözyaşlarını tutamadı ve üzüntüsünü çok açık ifade ettiği bir röportaj verdi. Bunun üzerine internet üzerinden yayın yapan pek çok mecra Khelif'in trans birey olduğu veya erkek olduğu hakkında yersiz iddialarda bulundu. Trans bireylerin yarışmalarda yer alıp alamayacakları ve hangi kategorilerde yer



alabilecekleri son dönemlerde tüm spor dallarında hararetli tartışmalara konu olduğu için bu iddialar sosyal medyada yayıldı. Bu tartışmaya bazılarının favori Terf'i (trans-dışlayıcı radikal feminist) J.K Rowling de X üzerinden katıldı. Rowling konu ile ilgili yaptığı paylaşımında 'Yeni erkek hakları hareketimizi başka bir resim daha iyi özetleyebilir mi? Kadın düşmanı bir spor kuruluşu tarafından korunduğunu bilen, kafasına yumruk attığı ve yaşam hırsını paramparça ettiği bir kadının acısından keyif alan bir erkeğin sırtışı' #Paris2024 diyerek Khelif ve Carnini'nin maçından bir kare paylaştı.

Elon Musk ve Donald Trump gibi isimler de bu tartışmaya katılarak maçı kaybeden Carnini'ye olan desteklerini paylaştılar. Khelif'e karşı maç yapacak Macar boksör Anna Luca Hamori ise 'Eğer erkeğe benim için daha büyük bir zafer olacak' diyerek Güzel ve Canavar filmine atıflı bir resmi instagram hikayesi olarak paylaştı.

Hem kendisine hem de dış görünüşüne karşı yapılan bütün bu saldırılara rağmen Imane Khelif motivasyonunu kaybetmedi. Sportmenlik örneği göstererek turnuvalara devam etti ve altın madalyayı kazandı.

Bütün bu olanlar daha önemli soruları gün yüzüne çıkarttı. Eğer Imane Khelif batı güzellik standartlarına uyan beyaz bir kadın olsaydı bu iddaalar ortaya çıkar mıydı? Erkek sporcuların vücutları, genetik yapıları ve kromozomları gündemimizde yer almazken neden kadınların hormonları tartışma konusu oldu? Cezayir'in küçük bir köyünde doğmuş, doğum belgesinde kadın yazan ve bütün hayatını kadın olarak yaşamış olan Imane Khelif'in biyolojisi neden bu kadar sorgulandı? Bu ve bunun gibi sorular dünyanın her yerinde kadın sporcuların başa çıkmak zorunda kaldıkları psikolojik şiddetin de altını çizdi. Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2023 yılında hazırlanan Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu tüm ülkelerin cinsiyet farklarını kapattıkları takdirde sürdürülebilir kalkınmanın mümkün olacağına işaret ediyor. Raporda, 146 ülkedeki cinsiyet farkının 2023 itibarıyla yüzde 68,4 oranında kapandığı, ancak ekonomi, politika, sağlık ve eğitim alanlarında erkekler ve kadınlar arasında eşit temsilin



mevcut ilerleme hızıyla hala 131 yıl uzakta olduğu belirtiliyor. Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, spor alanında eşitliğin sağlanması önemli bir adım olarak görülüyor. Birleşmiş Milletler'in cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi için çalışan örgütü UN Women'a göre spor kadınlar için liderlik, ekip çalışması, öz güvenin teşvik edilmesini sağladığı için kadınların hayatlarının değişmesinde önemli bir rol oynuyor ve spor organizasyonlarında erkeklerle eşit olanaklara ve fırsatlara sahip olmaları kadınların güçlenmesinde çok önemli bir faktör. Bu bağlamda Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve UN Women, 2012 yılından bu yana spor ekosisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için küresel bir işbirliği yürütüyor.

Sporda erkek hakimiyeti, yukarıda değindiğimiz olumlu bazı gelişmelere karşın hala devam ediyor. Kadın sporculara sunulan fırsatlar, sponsorluklar, medya görünürlüğü erkeklere kıyasla daha düşük. Dolayısıyla kadın sporcular dünyanın her yerinde hala önemli eşitsizliklerle karşı karşıya. Paris 2024'e katılan kadın sporcular ise bir kez daha kadınların tüm engellere ve saldırılara rağmen eşit fırsat verildiğinde başarabileceklerinin sınırsız olduğunu kanıtladılar.

Doç. Dr. Bezen Balamir-Coşkun, dış politika ve güvenlik konularında uzmanlaşmış bir uluslararası ilişkiler akademisyenidir. Doktora derecesini Loughborough Üniversitesi'nden (İngiltere) almıştır. Türkiye'de ve yurtdışında çeşitli yükseköğretim kurumlarında ve araştırma merkezlerinde çalışmıştır. 2016 yılından bu yana İzmir Politikalar Merkezi'nin koordinatörlüğünü yürütmektedir. Aynı zamanda TED Üniversitesi'nde ders vermektedir. Uzmanlık alanıyla ilgili yayınlanmış makaleleri, kitap bölümleri ve görüş yazıları bulunmaktadır. Dış Politikada Kadınlar inisiyatifinin bir üyesidir.

Zeynepnaz Coşkun feminist ve sivil haklar aktivistidir. Uygulamalı psikoloji alanında lisans derecesine sahiptir ve Münih'te çok dilli bir anaokulunda çocuk gelişimi uzmanı olarak çalışmaktadır. Zeynepnaz feminist edebiyat eserlerini okumayı ve bağımsız film izlemeyi seviyor.